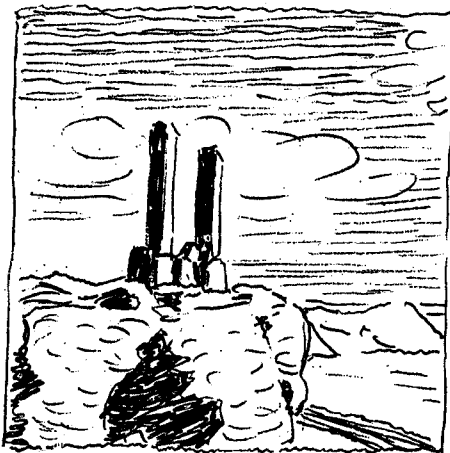

gata, gikk jeg raskt ut og inn i en matbar eller spisebar, det er etter amerikansk mønster, hvor en kan stå og spise hva en vil uten å betale for servering og annen komfort som bord og stol. Turen hadde gitt matlyst, så karbonadene gikk raskt unna.

Minnesteiner om turisthyttens grunnleggere Leif Bjørnstad

H. I. LUND-TANGEN

Litt om samspillet i naturen

Jord, luft, lys og vann er de faktorer som bestemmer alt liv. Jordsmonnets art bestemmer hva slags vegetasjon som skal vokse der. Vegetasjonens art og sammensetning bestemmer hva slags liv det skal bli på jorden. Vegetasjonen er avhengig av luft, lys, herunder varme, og vann, foruten jordsmonnet.

Som vi vet veksler klima og jordsmonnet fra sted til sted.

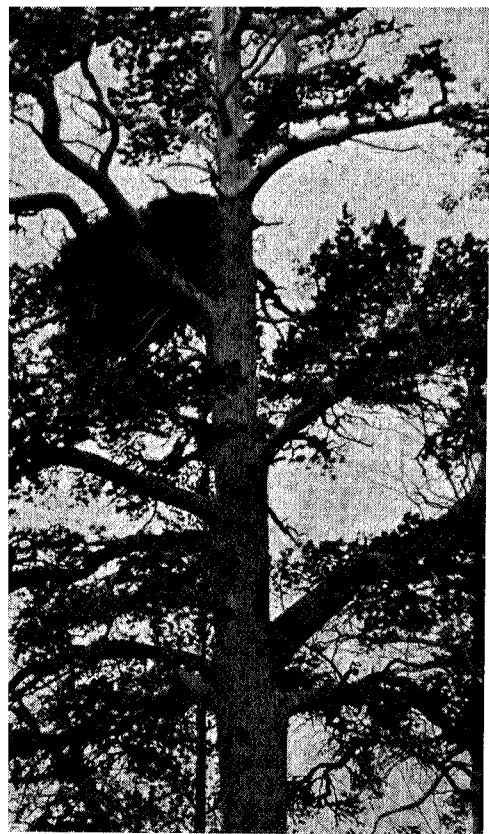
Norge er som så mange før har nevnt, et vidstrakt land.

Sør-Norge har klima og landskap som nesten er mellom-Europeisk, Vestlandet har dype fjorder, høye fjell og mye nedbør og Nord-Norge har et nesten arktisk klima.

Denne spennvidden gjør landet vårt meget interessant. Miljøet er stadig skiftende og artsrikdommen i flora og fauna er derfor meget variert. Enhver dyre- og fugleart er «spesialbygget» for en spesiell miljø- eller biotop-type.

Dermed er det ikke sagt at ikke enkelte arter kan forekomme over hele landet. Men artene vil alltid opptre i tettere eller glisnere bestander alt ettersom deres livskrav blir tilfredsstillet i vedkommende biotop. En arts livskrav er på samme tid enkelt og komplisert å spesifisere. Enkelt fordi det man generelt kan si at det er mengden av **tilgjengelig** næring som bestemmer antall individer pr. arealenhet. Komplisert fordi man om man begynner å analysere dette vil finne at dette er en følge av en kjedereaksjon som bringer mange nye spørsmål inn i bildet.

Vi kan ta et eksempel. I et terreng med stor elgbestand vil grunneierne forsøke å redusere antall dyr. De legger på kvoten år for år uten

Kongeørnens rede finner man gjerne i øde fjelldaler. Blir trafikken rundt selve reiret for stor, kan dette føre til at man mister den som rugefugl.

H. I. Lund-Tangen

at dette ser ut til å ha noen betydning. Etter noen år har man tredoblet eller kanskje firedoblet avskytningen. På tross av dette har bestanden kanskje vokset. Nå viser det seg at man innen dette distrikt har hatt store mengder husdyr gående på beite. Dette har nå opphørt. Samtidig har man innen skogbruket gått over til flatehogst. Disse to ting tilsammen fører for det første til en radikal forandring av selve landskapet. Dette medfører at vegetasjons sammensetningen forandres. Den nye vegetasjonen, som vesentlig domineres av løvskog og lyngverk, viser seg å være av større verdi som elgmat enn den gamle. Følgen blir at nye, store næringsmengder blir stillet til disposisjon for elgen. Området kan produsere flere kg elgkjøtt enn før.

Bestanden forsøker å fylle ut tomrommet for å skape balanse mellom næringsproduksjon og kjøttproduksjon.

Vår jakt gjør ikke annet enn faktisk å stimulere dette forhold. De gjenlevende individer blir i en bedre kondisjon, de blir tidligere kjønnsmodne og får flere kalver enn før.

Man kan si at menneskenes bruk av landskapet er det som bestemmer faunaens sammensetning og antall individer av artene.

Om vi grøfter ut et forsumpet areal for oppdyrking kan dette føre til at ender og vadefugler forsvinner helt og dette område produserer mat direkte til menneskene i form av jordbruksprodukter.

Mulighetene for våre viltarter er som nevnt svært varierende. Dette gjør seg ikke bare gjeldende fra terreng til terreng, men også fra år til år. Det kan være store variasjoner fra det ene år til det annet med

hensyn til klima og planteproduksjon. Følgelig blir dette en reaksjon som gjør seg gjeldende oppover i de forskjellige dyresamfunnene. Vegetasjonen er avhengig av lys, varme og vann. De mindre planteeterne, særlig smågnagerne reagerer hurtig på tilgjengelig mat. Dessuten er det her et annet fenomen, nemlig de periodiske svingningene som kulminerer med 3—4 års mellomrom. I våre fjelltrakter er disse svingningene mest merkbare. Det er nemlig tydelig at småviltet og da særlig rypene følger disse smågnagersyklussene meget nøye. Dette er nok ikke bare et resultat av en mulig periodisitet i planteproduksjonen, men sikkert mest en følge av at rovviltet har så rikelig med føde i lemen- og musehæren.

Småviltet yngler faktisk for å si det slik, i ly av smågnagermengdene. Dette stadige vekselspill er med å skape variasjonene i våre viltbestander. Det hele er altså som nevnt stort sett et ernæringssspørsmål. Når det etter slike år blir kronår i f.eks. rypebestanden, kan man si at det blir en bestand som ikke har store muligheter til å overleve vinteren. Vinterernæringen er stort sett av en viss mengde. Vårbestanden vil derfor for det meste være en direkte følge av tilgjengelig vintermat. Hvis vi ikke jakter, vil en mye større del av viltet forsvinne av naturlie grunner. Vår jakt kommer ikke i tillegg til disse naturlige avganger i bestanden. Man kan heller si at jakten vikarierer for de naturlige dødsårsaker.

De rovviltmengder som etter et smågnagerår står parat til å «beite» på det overskudd som har dannet seg blant småviltet, får mindre mat til rådighet enn de ellers ville ha fått og reduseres derved raskest i antall. Om man i stedet fredet rypa og drev rovviltjakt, ville man gå glipp av hele årets overproduksjon av rype samtidig som man bedret livsvilkårene for de gjenlevende individer av rovvilt.

Som nevnt er det hele stort sett et spørsmål om tilgjengelig ernæring for å produsere vilt.

Om en predator klarer å «beite» ned sine viktigste byttedyr må den selv også forsvinne. Men slikt forekommer sjelden eller aldri. Det er gjerne en annen årsak, og det er at et eller annet har hendt med vedkommende arts biotop slik at f.eks. beiteplassene blir for eksponert og at de derved blir lettere å fange for predatoren.

Grågåsa er en meget sky fugl. Det er mulig at det er avfolkningen i kyststrøkene som har ført til at denne art har gått fram noe i de senere år. Det er sikkert mer ro i skjærgården om våren, i grågåsas rugetid — nå enn før.

H. I. Lund-Tangen

til å belyse disse ting. — Om vi nå bare kan holde stø kurs, vil hele vår omgang med naturen og forvaltningen av det som produseres der, komme til å bære preg av sunnhet og vidsynthet i fremtiden.

Alt som skal gjøres med tanke på å fremme vilt- og fiskestell må ha dette klart for øye.

Det hjelper ikke å frede en fugl som f. eks. sædgåsa om vi samtidig grøfter ut myrer og skogstjern eller omformer artens overvintringsområder.

Mange slike eksempler kan trekkes frem, og vi må for fremtiden bygge våre avgjørelser i spørsmål om disse ting på disse erfaringer og grunnsyn. Jeg tror dette er kommet langt her i landet, og ikke minst har våre viltforskere og naturvernfolk bidratt

KRISTEN ASPAAS

**Skoledirektør
Fredrik Oscar Guldberg,
friluftsmannen og forfatteren**

I litteraturen regnes Fredrik Oscar Guldberg som en av klassikerne i norsk jaktlitteratur, og når han i dag blir erindret som jegeren og naturvennen, er det mindre kjent at han i syv år virket som skoledirektør i Trondhjem. Hans biologiske studier er preget av en sjeldent skarp iakttagelsesevne, og Guldbergs skildringer av fuglelivet regnes den dag i dag som noe av det beste innen genren som er skrevet på norsk språk.

Fredrik Oscar Guldberg (1848—1905) vokste opp som nummer syv i en merkelig begavet søskenflokk, som telte tre senere fremragende vitenskapsmenn, en kan nevne broren Cato Maximilian, matematikeren, og søsteren Cathinka, grunnleggeren av den norske diakonisseorden. Barneårene på prestegården i Nannestad ga ham inntrykk for hele livet, den pedagogiske tradisjon fra faren skapte skolemannen, og utelivet i skog og mark la grunnen til friluftsmannen og de biologiske interessene. Fredrik Oscar ble teologisk kandidat i 1874, og han slo inn på lærergjerningen. I 1878 ble han bestyrer av amtskolen i Akershus, som den gangen holdt til i Sandvika. Han blir erindret som en human lærer, og særlig var han en beåndet norsk-lærer og en fin litteraturskjønner. I 1887 ble han skoledirektør i Tromsø, og i årene 1890—97 fungerte han som skoledirektør i Trondhjem, under J. A. Bonnevis tjenesteledighet som tingmann. Guldberg forlot byen i 1897, da han ble direktør for abnorms-skolevesenet.